

ביאור הדף מסכת סנהדרין דף ט'

במשנה הובא לדעת רבי מאיר מוציא שם רע נידון בשלושה אבל לדעת חכמים מוציא שם רע נידון בעשרים ושלושה כיון שיש בו דיני נפשות. ושאלת הגמרא על דעת חכמים מה אכפת לנו שיש בו דיני נפשות, הרי כעת דנים על הממון ולא על הנפשות.

ומביאה הגמרא מספר אופנים לבאר במה נחלקו רבי מאיר וחכמים. ולעיל מצינו ג' אופנים לבאר את המשנה, וכעת מביאה הגמרא דעות נוספות במה נחלקו רבי מאיר וחכמים.

רב אשי ביאר שנחלקו רבי מאיר וחכמים באופן שאין כאן מיתה אלא רק מלקות, האם דנים בשלושה דיינים או בכ"ג. ומדובר באופן שהתרו באשה שהעונש על עבירה זו הוא מלקות, שאף שבאמת העונש הוא סקילה, כיון שלא התרו בה לסקילה היא אינה חייבת סקילה אלא רק מלקות.

שדעת רבי מאיר כמו דעת חכמים במשנה שדיני מלקות נידונים בשלושה, אך דעת חכמים כדעת רבי ישמעאל שדיני מלקות נידונים בעשרים ושלושה.

ורבינא ביאר שנחלקו רבי מאיר וחכמים בדיני עדות, ומדובר במשנה באופן שהעדים שראו את האשה שזינתה היו יותר משניים, וכגון שלושה עדים, ואחד מהם קרוב של האשה או פסול לעדות, אלא שאותו העד לא התרה באשה. ונחלקו רבי מאיר וחכמים האם באופן כזה כל העדות נפסלת מכשרותה בדיני נפשות, וכשרה רק לדיני ממונות, וכיון שיש כאן רק דיני ממונות, ולכן נידונים בשלושה, או שבאופן כזה העד הפסול אינו נחשב כעת כי הוא לא התרה בה, ולכן העדים האחרים כשרים, וממילא יש כאן דיני נפשות ונידון בכ"ג.

ובמחלוקת זו מצינו שנחלקו רבי יוסי ורבי בדעת ר' עקיבא במשנה, שאמר רבי עקיבא על הפסוק "על פי שניים עדים או שלושה עדים יומת המת", שהסיבה שהייתה צריכה התורה לומר "או שלושה עדים" למרות שאם שניים יכולים להעיד וודאי ששלושה יכולים להעיד, זה כדי ללמד שכשיש עד נוסף חוץ משני העדים אם יזימו את העדים אף הוא יהיה חייב מיתה כדין עד זומם, וזאת למרות שהעדות הייתה נגמרת גם בלעדיו.

ואומרת המשנה שרואים כאן שענש הכתוב את הנטפל לעוברי עבירה כעוברי העבירה עצמם, וכלומר כמו שני עידי השקר הראשונים, אף שהוא עד שלישי, ואם למרות זאת הוא נענש כמותם, על אחת כמה וכמה שישלם הקב"ה שכר לניטפל לעושה מצוה כעושה מצוה.

עוד אומרת המשנה בשם רבי עקיבא שכפי ששני עדים שהעידו ונמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה, אף שלשה עדים שהעידו ונמצא אחד מהן קרוב או פסול אפילו שיש כאן ב' עדים חוץ מאותו העד עדותן בטלה, ומניין שאפי' מאה עדים שהעידו ונפסל אחד שבטלה כל העדות שנאמר "עדים".

ואמר ר' יוסי שהדין הזה נאמר רק בדיני נפשות אבל בדיני ממונות תתקיים העדות בשאר העדים, אבל לדעת רבי דין זה נאמר בין בדיני ממונות ובין בדיני נפשות.

והוסיף רבי שהדין שהעד הפסול מבטל את כל העדות זה רק אם כשהוא ראה את הנידון עובר את העבירה הוא התרה בו, אבל אם הוא לא התרה בו הוא אינו מבטל את העדות, שאם לא כן מה יעשו שני אחים ואחד שראו באחד שהרג את הנפש, הרי ממילא הוא יפטר ממיתה כי אסור להם להעיד יחד.

עמוד ב'

אפשרות נוספת אומרת הגמרא שנחלקו רבי מאיר וחכמים במשנה בדיני התראה, ובאופן שהתרו באשה אנשים אחרים שלא ראו שזינתה, ויש עדים אחרים שראו שהתרו בה וגם ראו שזינתה, שלדעת רבי מאיר אין עדותם מחייבת אותה מיתה כי הם לא התרו בה, וממילא הנידון הוא רק ממונות ונידונת בשלושה, אך לדעת חכמים אף באופן כזה היא חייבת מיתה, וממילא יש כאן דיני נפשות ונידונת בכ"ג.

ונחלקו במה שאמר רבי יוסי וחכמים, ששנינו שרבי יוסי אומר שלעולם אין אדם נהרג עד שיהיו שני עדי מותרים בו, שנאמר "על פי שנים עדים".

אפשרות נוספת אומרת הגמרא שמדובר במשנה שהעדים שהעידו שהאשה זינתה הוכחו בבדיקות, וכלומר ששאלו כל אחד מהם שאלות שאינם קשורות לגוף העדות, ועדותם לא הייתה שווה, אלא כל אחד אמר תשובה אחרת, אבל הם לא הוכחו בחקירות וכלומר שבנוגע לגוף העדות שהם מעידים את העבירה שעבר, ובאיזה יום ובאיזו שעה עבר את העבירה, בזה עדות שניהם הייתה שווה.

שבזה נחלקו בן זכאי וחכמים האם עדותם עדות או לא, ששינו במשנה שהיה מעשה ובדק בן זכאי את העדים בעוקצי תאנים, וכלומר שהם אמרו שהמעשה היה תחת תאנה, ושאל אותם האם עוקציה עבים או דקים. וכך סובר רבי מאיר, שאם הוכחו העדים בבדיקות עדותם פסולה ולא הורגים על פיהם, אבל כן דנים על פיהם דיני ממונות, ולכן יש כאן רק דיני ממונות שנידונים בשלושה, אך לדעת חכמים אם הוכחו בבדיקות אין זה מבטל את העדות והורגים על פיהם, וממילא יש כאן דיני נפשות שהם על פי כ"ג.

אמר רב יוסף שאם הביא הבעל עדים שאשתו זינתה, והביא אבי הנערה עדים והזימו את עדי הבעל, הדין שעדי הבעל נהרגים כדין עד זומם שהעיד שקר וכדי להרוג אדם על פיו, ואין אותם העדים משלמים ממון כיון שכשיש על האדם חיוב ממון וחיוב מיתה דנים אותו בעונש החמור יותר שהוא מיתה ולא בעונש הקל שהוא ממון.

ואם חזר הבעל והביא עדים שהזימו את עדי האב (שהם הזימו את עדי הבעל הקודמים) עדי האב נהרגים כי על פי עדותם הם רצו להרוג את עדי הבעל מדין עדים זוממים, וגם משלמים ממון לבעל, על מה שרצו להפסיד אותו שיצטרך לשלם קנס מאה כסף כדין מוציא שם רע אפילו שהיא כן זינתה, כי הכלל שלא דנים אדם גם בממון וגם במיתה, אלא רק במיתה שהיא העונש החמור, זה רק אם חיוב המיתה וחיוב הממון הוא מחמת אותו האדם, אבל כאן שחיוב המיתה הוא לאחד והממון לאחר, הם לא נפטרים מהממון מחמת המיתה.

אמר רב יוסף שאדם שהעיד ואמר שפלוני רבעו לאונסו הוא ואחר מצטרפים להרגו, כי כיון שהיה זה לאונסו, הוא עדיין כשר לעדות וממילא יכול להעיד על אותו האדם שהוא חייב מיתה, אבל אם העיד שפלוני רבעו לרצונו הוא פסול לעדות, כי הוא רשע ונאמר בתורה שעד רשע פסול לעדות שנאמר "אל תשת ירך עם רשע להיות עד".

אך דעת רבא שאדם קרוב אצל עצמו, ולא מקבלים את עדותו שמעיד על עצמו, ואין אדם משים עצמו רשע, ואם כן לא מאמינים לו במה שאמר פלוני רבעני לרצוני, אלא רק במה שאמר פלוני רבעני, ולכן הוא אינו רשע וכשר להעיד על אותו פלוני.

